

Education & Theatre

Vol 25 (2024)

Education & Theatre

About John Somers, an influential and generous drama teacher -

Ειρήνη Μαρνά

doi: [10.12681/edth.36317](https://doi.org/10.12681/edth.36317)

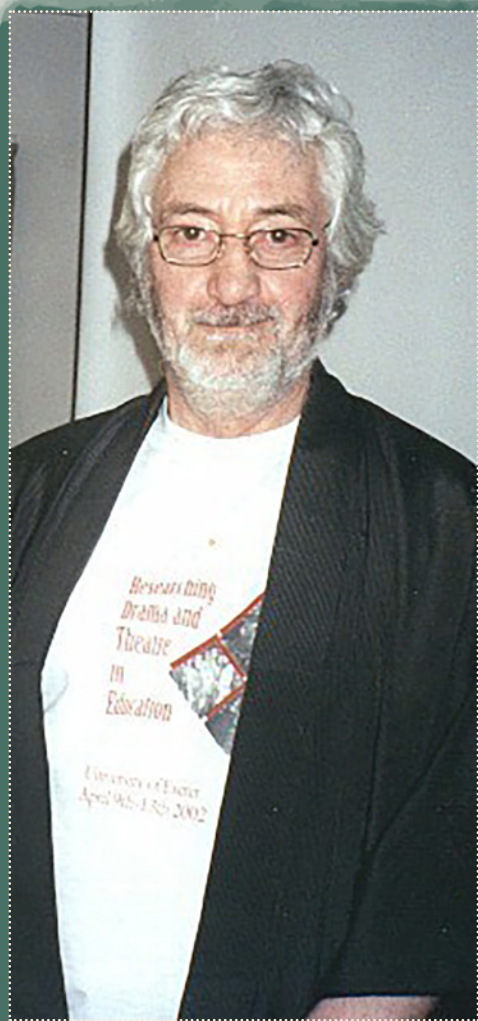
To cite this article:

Μαρνά Ε. (2024). About John Somers, an influential and generous drama teacher - : Conversations with Eirini Marna. *Education & Theatre*, 25, 62–69. <https://doi.org/10.12681/edth.36317>

Ένας επιδραστικός και γενναιόδωρος δάσκαλος θεάτρου

Συνομιλίες με την Ειρήνη Μαρινά για τον John Somers

Η απώλεια ενός ανθρώπου συχνά ανοίγει το δυναμικό πεδίο των αναμνήσεων και συνδέει ξανά όσους τον γνώριζαν. Αυτό συνέβη με την απώλεια του John Somers. Ο John Somers υπήρξε θεατροπαιδαγωγός, δημιουργός και υπεύθυνος των μεταπτυχιακών MA in Applied Drama του Πανεπιστημίου του Exeter στην Αγγλία, ιδρυτικός συντάκτης του περιοδικού *Research in Drama Education*, ιδρυτής και διοργανωτής για χρόνια του διεθνούς επιστημονικού συνεδρίου για το Θέατρο στην Εκπαίδευση του Exeter, εμπνευσμένος εμπυχωτής θεατροπαιδαγωγικών εργαστηρίων θεάτρου για την κοινότητα και ερευνητής θεατροπαιδαγωγικών εφαρμογών. Ο John Somers υπήρξε ένα επιδραστικός δάσκαλος, που επηρέασε την έρευνα, την πρακτική εφαρμογή και την εξάπλωση του θεάτρου στην Εκπαίδευση από την Αγγλία, τη Βραζιλία, την Κίνα και τη Νότια Κορέα μέχρι την Παλαιστίνη, την Τουρκία, την Πολωνία και την Ελλάδα. Τον ενδιέφεραν τα θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα (TiE) στη Βρετανία και σε χώρες μακρινές, αλλά και το κοινοτικό θέατρο στον τόπο καταγωγής του, στο Payhembury στην επαρχία του Devon.

Θέλοντας να τον τιμήσουμε ζητήσαμε από μαθητές και συνεργάτες από διαφορετικά μέρη του κόσμου να μας μιλήσουν για τις αλλαγές που έφερε η συνάντησή μαζί του, τόσο επαγγελματικά όσο και προσωπικά. Επιπλέον, επιδιώξαμε να χαρτογραφήσουμε τον αντίκτυπο που είχε στην ευρύτερη κοινότητα του δράματος διεθνώς. Η Helen Nicholson και ο Joe Winston από το Ηνωμένο Βασίλειο μοιράζονται τις σκέψεις τους σε σχέση με τη δουλειά τους στο *RIDE* – το επιστημονικό περιοδικό για το Δράμα στην Εκπαίδευση, που δημιουργήθηκε από τον John τη δεκαετία του '90. Πρώην φοιτητές του, που ενεργούν πλέον ως ηγετικές δυνάμεις ή/και πολλαπλασιαστές του οράματός του μέσω των πανεπιστημιακών τους θέσεων, συμβάλλουν επίσης: Hala Rashed Al-Yamani από την Παλαιστίνη, Shu-hwa Jung από την Ταϊβάν, Ha Young Hwang από την Κορέα και ο Μάριος Κουκουνάρας-Λιάγκης από την Ελλάδα. Ο John με τη δυναμική παρουσία του και την πλούσια τεχνογνωσία του υποστήριξε έμπρακτα σε αρκετές περιπτώσεις τη δημιουργία θεατροπαιδαγωγικών ενώσεων και οργανισμών, ενώ σε άλλες την ανάπτυξή τους· μαρτυρίες για τον αντίκτυπο που είχε μας αναφέρουν οι: Maria Depta, Alicja Jaskulska, Aldona Żejmo-Kudelska, ο Zeki Özen από την Τουρκία και ο Νίκος Γκόβας από την Ελλάδα.

Όλοι αυτοί οι σπουδαίοι επαγγελματίες, που με τη σειρά τους εμπνέουν και διδάσκουν, ερευνούν και καθοδηγούν νέους μαθητές, μοιράστηκαν μαζί μας με χαρά σκέψεις, μηνύμες, φωτογραφίες και ιστορίες που έζησαν μαζί με το John Somers, απαντώντας στις ερωτήσεις:

- Σε ποιο βαθμό έχετε επηρεαστεί από τη δουλειά, την ενέργεια και την προσέγγιση του John Somers σε προσωπικό και επαγγελματικό επίπεδο;
- Ποια ήταν η επιρροή του John Somers στον τομέα του θεάτρου στην εκπαίδευση στη χώρα σας;

Απαντήσεις

Ο John και η έρευνα (περιοδικό RiDE)

Ο John Somers ήταν ένας άνθρωπος με όραμα. Πίστευε ακράδαντα στη δύναμη που έχει το Δράμα και το Θέατρο να αλλάζουν ζωές και να εμπνέουν κοινότητες. Οι περισσότεροι από εμάς που εργαζόμαστε σε αυτό τον τομέα –είτε ως δάσκαλοι, καλλιτέχνες, θεραπευτές και ακαδημαϊκοί– θα συμφωνούσαμε με αυτό το συναίσθημα, αλλά λίγοι από μας διαθέτουν εκείνες τις εξαιρετικές δεξιότητες και την ενέργεια που φέρνουν κοντά τους ανθρώπους ως ερευνητές και παιδαγωγούς, με τη γενναιοδωρία του πνεύματος του John. Η ανταλλαγή γνώσεων ήταν σημαντική για τον John, και αυτό ήταν προφανές όταν τον γνώρισα το 1995 στο πρώτο συνέδριο που διηύθυνε στο Πανεπιστήμιο του Exeter. Ήταν ένα συνέδριο που μας ενέπνευσε, και με τίμησε όταν με προσκάλεσε να γίνω μέλος της συντακτικής επιτροπής ενός νέου ακαδημαϊκού περιοδικού που ίδρυσε το 1996 με τίτλο: *Έρευνα στην Εκπαίδευση του Θεάτρου (Research in Drama Education – RiDE)*. Στο πρώτο του editorial, περιέγραψε τον στόχο του για μια ερευνητική κοινότητα που θα περιελάμβανε διαφορετικές πτυχές της εκπαίδευσης του θεάτρου. Σύμφωνα με τα λόγια του John, «αναμένουμε από το περιοδικό να γιορτάσει την ποικιλία των μορφών με τις οποίες το Δράμα και το Θέατρο εξυπηρετούν εκπαιδευτικούς σκοπούς σε ολόκληρο τον κόσμο». (τόμος 1, αρ. 1, σ. 5). Εκείνη την εποχή δεν υπήρχε ποιοτικό ακαδημαϊκό περιοδικό αφιερωμένο στη θεατρική εκπαίδευση και αυτό φώτισε το πεδίο, κάτι που ήταν πολύ απαραίτητο. Ενέκρινε πλήρως όταν με τον συνυπεύθυνο έκδοσης Joe Winston ζητήθηκε να προσθέσει στον τίτλο του περιοδικού τον υπότιτλο *The Journal of Applied Theatre and Performance* και η αλήθεια ήταν ότι το περιοδικό περιελάμβανε πολλές διαφορετικές πρακτικές του εκπαιδευτικού θεάτρου και του θεάτρου στην κοινότητα. Αυτό ήταν το όραμα του John.

Η κληρονομιά και ο αντίκτυπος του John στο ερευνητικό πεδίο είναι τεράστια. Το περιοδικό που ίδρυσε ευδοκίμει σήμερα και έχει διαβαστεί από χιλιάδες φοιτητές, ερευνητές και ακαδημαϊκούς. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στον τρόπο με τον οποίο ίδρυσε το περιοδικό και είναι απόδειξη της άποψής του ότι η έρευνα έχει σημασία και ότι η υγιής συζήτηση είναι δημιουργική και παραγωγική. Είμαι περήφανη για όσα έμαθα από τον John Somers και αποτίω φόρο τιμής στην καθοριστική συμβολή του ως Ιδρυτικού Συντάκτη του *RiDE* –ένα από τα πολλά επιτεύγματά του– και στη ζεστασιά, στη σοφία και την καλοσύνη του.

Helen Nicholson, Royal Holloway, Πανεπιστήμιο του Λονδίνου
 Συντακτική επιτροπή του *Research in Drama Education* 1996-2024, συνεκδότρια, 2005-2014

Θα θυμάμαι πάντα τον John Somers ως έναν άνθρωπο που διακατέχεται από μια βαθιά αγάπη για τη θεατρική εκπαίδευση και κάποιον που πιστεύει βαθιά στα ουσιαστικά οφέλη της στην εκπαίδευση των νέων. Τον γνώρισα όταν εργάστηκα στα σχολεία του Devon, αρχικά ως αναπληρωτής διευθυντής και αργότερα ως διευθυντής. Η μετέπειτα επαγγελματική μου σταδιοδρομία στο Πανεπιστήμιο του Warwick οφείλει πολλά σ' αυτόν. Έγραψε τη συστατική επιστολή που με βοήθησε να δώσω μια συνέντευξη και στη συνέχεια μου πρόσφερε μια θέση στη Συντακτική Επιτροπή του *Research in Drama Education*, στα πολύ αρχικά του στάδια. Αργότερα, ήταν εξωτερικός εξεταστής για το Warwick MA in Drama and Theatre Education, του οποίου η πρακτική δομή ήταν εμπνευσμένη από το δικό του ακμάζον μεταπτυχιακό στο Exeter. Ως εκδότης του *RiDE* και ιδρυτής-συντονιστής του Συνεδρίου του Exeter, η επιρροή του στη διεθνή ανάπτυξη της δραματικής εκπαίδευσης ήταν θεμελιώδης, βοηθώντας ιδιαίτερα στην καθιέρωσή της ως κλάδου σπουδών με σοβαρή ερευνητική βάση. Με αυτό τον τρόπο, ήταν πάντα πρόθυμος, χωρίς αποκλεισμούς, και έλαβε δραστικά μέτρα για να ενθαρρύνει τους εκπαιδευτικούς από τον αναπτυσσόμενο κόσμο να έχουν την οικονομική δυνατότητα ώστε να παρακολουθήσουν και να συνεισφέρουν στον τομέα. Ίσως πολλοί αναγνώστες αυτού του περιοδικού θα τον θυμούνται ως έναν προικισμένο και ενεργητικό δάσκαλο. Δεν σταματούσε ποτέ να υποστηρίζει με όλους τους τρόπους τους μαθητές του, φροντίζοντας τόσο για την ευημερία και την ευτυχία τους όσο και για την πνευματική τους ανάπτυξη. Ήταν βαθιά αφοσιωμένος στη δουλειά του με τους φοιτητές από το εξωτερικό και έτρεφε μεγάλη αγάπη για την Ελλάδα και τους ανθρώπους της. Λείπει σε πάρα πολλούς ανθρώπους σε όλο τον κόσμο.

Joe Winston, Πανεπιστήμιο του Warwick,
 συνεκδότης του *Research in Drama Education*, 2005-2015

Πολλαπλασιάζοντας το έργο του John στην ακαδημαϊκή κοινότητα: διδάσκοντας μελλοντικούς θεατροπαιδαγωγούς

Η μνήμη είναι πολύ σημαντική για τα ανθρώπινα όντα, καθώς βοηθά στην κατανόηση των προσωπικών προηγούμενων εμπειριών τους και στην αφήγηση των ιστοριών που είχαν γι' αυτούς ισχυρό αντίκτυπο στη ζωή τους. Αυτές οι ιστορίες είναι καθοριστικοί παράγοντες για το πώς βλέπει το άτομο τον εαυτό του και τους άλλους.

Ο John Somers ήταν ένας από εκείνους τους ανθρώπους που είχα την τιμή να γνωρίσω και να είμαι μαθήτρια του κατά τη διάρκεια του διδακτορικού μου στο Πανεπιστήμιο του Exeter. Επιπλέον, συνεργάστηκε μαζί μας στο Πανεπιστήμιο της Βηθλεέμ και διηύθυνε μια σειρά εκπαιδευτικών εργαστηρίων με φοιτητές του προπτυχιακού προγράμματος και καθηγητές. Ήταν ένας από τους ακαδημαϊκούς που άφησαν έντονο αποτύπωμα στο επαγγελματικό μου όραμα, στην προσέγγισή μου, στις δεξιότητες και στη συμπεριφορά μου. Όταν θυμάμαι τις προηγούμενες εμπειρίες μου με τον John, έχω αμέσως την εικόνα ενός ανθρώπου που είναι γεμάτος ζωή, ενέργεια, γνώση, σοφία, αίσθηση του χιούμορ και ενθουσιασμό.

Πίστευε ακράδαντα στη σημασία της θεατρικής αγωγής, στη μάθηση και τη διδασκαλία. Οι εμπειρίες που έζησα στην έρευνά μου δημιούργησαν αυτή τη βαθιά κατανόηση της σημασίας της δημιουργικότητας στην εκπαίδευση για εμάς ως Παλαιστίνιους που ζούμε υπό κατοχή, ειδικά αυτή την τελευταία, που είναι η πιο σκληρή ισραηλινή κατοχή. Αυτή η κατοχή επηρεάζει αρνητικά την καθημερινότητά μας και έχει ως αποτέλεσμα τη χρήση συντηρητικών διδακτικών μεθόδων.

Οι εμπειρίες μου μαζί του διέυρυναν και εμπάθυναν την κατανόησή μου για τη δύναμη του θεάτρου και των παραστατικών τεχνών στην εκπαίδευση, προσφέροντας τη δυνατότητα, όπως ο Somers (2012) το εξήγησε: «... έναν τρίτο χώρο που διερευνά ζητήματα σωματικών και συναισθηματικών θεμάτων σε κοινωνικά επίπεδα, αλλά με δυναμικό τρόπο», στους μαθητές να εξερευνήσουν τις διάφορες εμπειρίες ζωής, ατομικά ή συνεργατικά, σε μικρές και μεγάλες ομάδες, να ανακαλύψουν τον εαυτό τους και

να αποκτήσουν πολύ μεγαλύτερη επίγνωση του εαυτού τους και του κόσμου γύρω τους. Από τον ρόλο του ως μοντέλου στην καθοδήγηση των διάφορων συνεδριών, κατάλαβα τον ρόλο μου κατά την εμπύχωση στη συνεργασία με μια ομάδα ανθρώπων. Όλες αυτές οι εμπειρίες με βοήθησαν στην επαγγελματική μου ζωή στο Πανεπιστήμιο της Βηθλεέμ. Ως εκ τούτου, έχω εργαστεί για την ενσωμάτωση του εφαρμοσμένου δράματος στα διάφορα μαθήματά μου. Επιπλέον, δούλεψα με συναδέλφους για την ανάπτυξη μαθημάτων και την υιοθέτηση δημιουργικών και βιωματικών μεθόδων διδασκαλίας. Είχα την ευκαιρία να δημιουργήσω το Drama Society στο Πανεπιστήμιο της Βηθλεέμ και δουλέψαμε για την ανάπτυξη παραστάσεων με βάση το θέατρο για την κοινότητα και το θέατρο δρόμου, όπου οι μαθητές έπαιξαν ενεργό ρόλο στην επιλογή και την ανάπτυξη του συνόλου της παράστασης.

Πρόσφατα, δούλεψα με αρκετούς συναδέλφους και αναπτύξαμε ένα μεταπτυχιακό πρόγραμμα με τίτλο «Δημιουργικές παιδαγωγικές και κοινοτικές πρακτικές». Αυτό το πρόγραμμα απευθύνεται σε κάθε άτομο που ενδιαφέρεται να αναπτύξει τις επαγγελματικές του δεξιότητες. Οι μαθητές του προγράμματος βιώνουν δημιουργικές παιδαγωγικές από πρώτο χέρι (Τέχνες στην Εκπαίδευση: εικαστικά, παραστατικές τέχνες, μουσικής, θεάτρου και του θεάτρου στην εκπαίδευση), μεθόδους και τεχνικές που ενισχύουν τη μάθησή τους και αναπτύσσουν δεξιότητες.

Ο John Somers πέθανε και έφυγε από τον κόσμο μας, αλλά το πνεύμα, οι σκέψεις, οι πεποιθήσεις, οι αρχές και οι θέσεις του θα συνεχίσουν να ζουν και θα εξαπλωθούν σε όλο τον κόσμο. Κατά τη γνώμη μου, αυτή είναι η αιωνιότητα.

Hala Rashed Al-Yamani,
Πανεπιστήμιο της Βηθλεέμ, Βηθλεέμ, Παλαιστίνη

Ο μεγάλος δάσκαλος που χαρτογράφησε τον χώρο του Δράματος: John Somers

Τον Οκτώβριο του 1999 πήγα στο Ηνωμένο Βασίλειο για περαιτέρω σπουδές στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου του Exeter. Είχα την τύχη να γνωρίσω τον μέντορα και καθηγητή μου John Somers, ο οποίος με οδήγησε στον τομέα του εφαρμοσμένου δράματος. Τόσο η θεωρητική έρευνα όσο και η πρακτική εφαρμογή διεύρυναν το όραμά μου για την αξία του δράματος στη φιλελεύθερη εκπαίδευση. Ειδικότερα, επικεντρώθηκα στη μελέτη και την εφαρμογή των θεατροπαιδαγωγικών προγραμμάτων (TiE).

Οι μέθοδοι εργασίας και οι τρόποι συμπεριφοράς του John με επηρέασαν πολύ. Όταν απέκτησα το διδακτορικό μου, επέστρεψα στην Ταϊβάν και σήμερα διδάσκω στο Εθνικό Πανεπιστήμιο Τεχνών της Ταϊπέι τα μαθήματα Θεατροπαιδαγωγικά Προγράμματα TiE, Εφαρμοσμένο Δράμα, Μελέτη για την Κοινωνιολογία του Θεάτρου της Κοινότητας. Η διδακτική μου προσέγγιση μοιάζει πολύ με αυτή του John, ενσωματώνοντας τη διδασκαλία, την έρευνα και την πρακτική του. Έτσι μεταπτυχιακοί φοιτητές με ακολούθησαν στις φυλακές ανηλίκων για διδασκαλία και έρευνα, στα γυμνάσια για την πρακτική προγραμμάτων TiE και αλληλεπίδρασαν με αφηγηματικές-θεατρικές εφαρμογές μέσω δράματος με ηλικιωμένους.

Ο John ανέκαθεν ανησυχούσε για την κατάσταση του θεάτρου στη εκπαίδευση στη χώρα μου. Ήταν ο άνθρωπος που του άρεσε να δημιουργεί και να διευρύνει τον χάρτη του δράματος σε ολόκληρο τον κόσμο. Πολλοί από τους μαθητές του εργάζονται επιμελώς στον τομέα της δραματικής εκπαίδευσης στην Ταϊβάν, άλλοι διδάσκουν δράμα σε σχολεία υποχρεωτικής εκπαίδευσης, άλλοι αλληλεπιδρούν με κοινότητες ή συγκεκριμένες ομάδες μέσω εφαρμοσμένου δράματος. Στο μεταξύ, εγώ συνεχίζω να επηρεάζω διακριτικά μέσω της διδασκαλίας, της έρευνας και της πρακτικής στο πανεπιστήμιο.

Shu-hwa Jung, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια,
Εθνικό Πανεπιστήμιο Τεχνών της Ταϊπέι, Ν. Κορέα

Θυμόμαστε το John Somers...

Γνώρισα το John Somers το καλοκαίρι του 2000, πριν ξεκινήσω να κάνω μαζί του το μεταπτυχιακό στο Εφαρμοσμένο Δράμα στο Exeter. Εκείνη την εποχή, σκηνοθέτησε την παράσταση κοινοτικού θεάτρου με τίτλο *Parson Terry's Dinner and Other Stories*, για να γιορτάσει τη χιλιετία ζωής του Rayhembury, του χωριού της οικογένειάς του και του ίδιου. Πραγματοποιήθηκε σε διάφορες τοποθεσίες του χωριού, όπου ενσωματώθηκαν ιστορίες διαφορετικών εποχών του Rayhembury μεταξύ 1650-1943. Παιδιά και ενήλικες, μέλη της κοινότητας, ήταν όλοι μαζί οι ερμηνευτές του έργου. Ήταν μια τόσο συγκλονιστική εμπειρία-πρόκληση για μένα, λόγω του τρόπου με τον οποίο αναδείχτηκε η ζωντανή σύνδεση μεταξύ δράματος/θεάτρου και ζωής και, επίσης, λόγω της απίστευτης συμμετοχής των ανθρώπων του χωριού, με απόλυτη ευχαρίστηση, πάθος και χιούμορ. Η παρουσία του John διαφαινόταν πίσω από κάθε σκηνή και το γνήσιο ενδιαφέρον του να συνεργαστεί με ανθρώπους έλαμπε. Επίσης, ο ενθουσιασμός του για πρακτική, καθώς και για την έρευνα, που ήταν ξεκάθαρα ορατή στο έργο, ήταν αυτά που με έκαναν να συμμετέχω ενεργά σε αυτό τον τομέα μελέτης από τότε.

Διδάσκοντας σε ένα μεταπτυχιακό πρόγραμμα στην Κορέα, συνεχίζω να καλλιεργώ τη δυναμική σχέση μεταξύ πρακτικής και έρευνας ως μέρος της κληρονομιάς του John. Είτε διδάσκω site-specific performance είτε θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα TiE, πιστεύω ότι οι γνώσεις για μένα και τους μαθητές μου προέρχονται πάντα από την εμπειρία της πρακτικής εφαρμογής. Αυτή του η επίγνωση αποκτά σάρκα και οστά και αναπόφευκτα αναπνέει ακριβώς όπως τα ζωντανά πλάσματα. Η προσέγγισή μου οφείλει πολλά στον John, καθώς μου δίδαξε το θάρρος να αναλάβω δράση στην πράξη και να ερευνήσω τη συμβιωτική σχέση της έρευνας με την πρακτική. Η έρευνα μπορεί να είναι ζωηρή, σαν να μπορεί να εισπνέει και να εκπνέει, και η πρακτική αποκτά δυναμική για να αναπτυχθεί περαιτέρω με τον δικό της ευφυή τρόπο.

Αυτό που αντηχεί έντονα μέσα μου είναι η πρακτική του John με αμεσότητα και διαφάνεια. Ήταν τόσο θαρραλέος όταν δρούσε, που δεν φοβόταν να ξεπεράσει νέα όρια. Απλώς το έκανε! Επίσης, ήταν ένας τόσο ανθρώπινος, γενναιόδωρος δάσκαλος, που με τη θετική στάση του νοιαζόταν για τους μαθητές του. Βρίσκομαι σήμερα να οδηγώ για τους χώρους πρακτικής άσκησης των μαθητών μου στην Κορέα, με το αυτοκίνητό μου γεμάτο με αντικείμενά και υλικά. Και λέω στους μαθητές μου: «Και ο δάσκαλός μου αυτό έκανε για μένα».

Ha Young HWANG,
Εθνικό Πανεπιστήμιο Τεχνών της Κορέας

Θα μπω απευθείας σ' αυτό που σκέφτομαι για τον δάσκαλο John Somers και θα το τεκμηριώσω με την ιστορία μας και φυσικά όχι με το έργο του και την επίδρασή του στη δουλειά μου. Άλλαξε την πορεία της ζωής μου, απλά. Η συνάντησή μου τον Νοέμβριο του 2005 στην ημερίδα της Θεσσαλονίκης με το πρόσωπο και το έργο του John αποτέλεσε για μένα αφετηρία μεγάλων αποφάσεων, γνωριμία και συνεργασία με τον δάσκαλο και έναρξη μιας πορείας που με βρίσκει σήμερα καθηγητή στο Πανεπιστήμιο, με πρότυπο τον John Somers. Εξηγώ όσο πιο σύντομα μπορώ.

Μια φίλη από την Κέρκυρα –μόλις είχα διοριστεί ως θεολόγος– με παρότρυνε να παρακολουθήσω την ημερίδα του Δικτύου μας στη Θεσσαλονίκη. Ήταν Κυριακή και ανυποψίαστος εκτέθηκα στον καταγλισμό φωτός του John Somers, ο οποίος μίλησε για τη δυναμική των θεατροπαιδαγωγικών προγραμμάτων (ΘΠ) και έδειξε σε βίντεο ένα που αφορούσε τα αυτιστικά παιδιά. Εκεί ήταν και η Περσεφόνη Σέξτου και η Μαρία Λούρου, η οποία μίλησε για ένα ΘΠ στη Χίο, όπου σημειώνονταν θάνατοι από αγώνες μοτοσικλετιστών. Δεν είχα φανταστεί ότι η εκπαίδευση μπορεί να λειτουργήσει τόσο απελευθερωτικά, μετασχηματιστικά και μεταμορφωτικά. Είδα μπροστά μου έναν άνθρωπο που αλλάζει τον κόσμο και έχει μέθοδο. Γνωρίζει πώς να το κάνει. Άνοιξε για μένα διάπλατα ένα παράθυρο για αλλαγή του προσωπικού εκπαιδευτικού παραδείγματος και γεννήθηκε η ιδέα της έρευνας.

Ο John εκείνη την περίοδο τόνιζε την ανάγκη να ερευνηθεί η επίδραση των ΘΠ. Θυμάμαι είχε πει ότι χρειάζεται να μελετήσουμε τη σκιά του «πουλιού της τέχνης» όσο πετάει ακόμα κοντά στη γη, αλλά και το ίδιο το «πουλί της τέχνης». Αυτή η ιδέα σφηνώθηκε εκείνη τη μέρα στο μυαλό μου: Να ερευνηθούν τα ΘΠ σε βάθος και να αναδειχθεί η μετασχηματιστική και πολυεπίπεδη δυναμική τους. Στο τέλος πλησίασα τον John, αλλά τι να του πω; Είπα αποσβολωμένος «Congratulations! Amazing». Τόλμησα όμως να ζητήσω από το Δίκτυο να παρακολουθήσω το πενήνήμερο σεμινάριο του John, αλλά δεν υπήρχε θέση. Με ρώτησαν αν ασχολούμαι με τα ΘΠ και είπα: «Όχι, αλλά θα κάνω διδακτορικό». Αστείο!

Γύρισα φωτισμένος στο σπίτι και αποφασισμένος, όπως το είπα, να κάνω διδακτορικό. Βρήκα και καθηγητή, βρήκα και τις μορφές του Δικτύου, την Τζένη, τον Νίκο, την Ντίνα κ.ά, που στην αρχή επιφυλακτικά, σαν να ήμουν η αλεπού στο παζάρι, αλλά τελικά δοτικά και υποστηρικτικά, με έφεραν σε επαφή με τον δάσκαλο. Κι αυτός δεν άφησε σημείο, στιγμή, τόπο, χρόνο, ερώτημα, ιδέα να μην τα αγκαλιάσει και να μην τα φωτίσει. Μου βρήκε ο ίδιος συνεργάτες, βιβλιογραφία, ιδέες. Μου έγραφε συνεχώς μηνύματα για να λύσει κάθε απορία, να με βοηθήσει σε καθετί, να μου προσφέρει ό,τι χρειαζόμουν, να φωτίσει κάθε δρόμο που έπαιρνε η έρευνα και η μελέτη μου, απλώς γιατί αγαπούσε τα ΘΠ και την έρευνα. Και δεν ήταν ούτε μέλος της επταμελούς του διδακτορικού. Συναντιόμασταν στη Θεσσαλονίκη, βρισκόμασταν σε σεμινάρια και συνδιασκέψεις, φάγαμε, ήπιαμε, γελάσαμε, λυπηθήκαμε, πάντα ως δάσκαλος με τον μαθητή του.

Αυτό ήταν. Ένας διάκονος της μάθησης, ένας μοναδικός ερευνητής της αλήθειας, ένα λογικός επαναστάτης της αλλαγής, ένας πατέρας της αγάπης και της προσφοράς και, πάνω απ' όλα, ένας μεγάλος δάσκαλος, που τολμούσε. Πρότυπο και οδοδείκτης μας!

Μάριος Κουκουνάρας-Λιάγκης, Καθηγητής
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Θεολογική Σχολή, Τμήμα Θεολογίας

Ο John και η υποστήριξη των θεατροπαιδαγωγικών ενώσεων

Ήταν 13 Ιουλίου του 2000 όταν πήρα το πρώτο μέιλ του. Η γνωριμία είχε γίνει μέσω της Μαρίας Λούρου (μεταπτυχιακής φοιτήτριάς του) και της Ελένης Παπάζογλου. Αμέσως αρχίσαμε να ανταλλάσσουμε μηνύματα για το Drama (εκείνες τις μέρες δεν ήμουν ακόμα σίγουρος πώς πρέπει να το μεταφράσουμε στα ελληνικά), για τη θέση των τεχνών στο σχολείο, για την ανάγκη εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών κ.ά. Και βέβαια, τον κάλεσα στην 1η Διεθνή Συνδιάσκεψη για το Θέατρο στην Εκπαίδευση που οργανώσαμε στην Αθήνα τον Δεκέμβριο της ίδιας χρονιάς.

Έκτοτε η συνεργασία ήταν συνεχής και πυκνή. Ήρθε πολλές φορές στην Ελλάδα για να συμμετάσχει σε συνδιασκέψεις, σεμινάρια, διαλέξεις, γιορτές και γλέντια. Κάθε φορά που ερχόταν, έπειτα από κάποιο σεμινάριο, πιάναμε την κουβέντα –συνήθως σε κάποια ταβέρνα– για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών (αναφερόταν συχνά στην ανάγκη οργανωμένης στήριξης), για τις διάφορες εκδοχές του Drama (in/for) Education, του Theatre in Education, για το Community Theatre (που μάλλον ήταν το αγαπημένο του) και για το περιεχόμενο των πανεπιστημιακών σπουδών, και ειδικά του MA Applied Drama, που είχε σχεδιάσει στο Πανεπιστήμιο του Exeter. Πάντα μίλαγε με τα πιο καλά λόγια για τα παιδιά από την Ελλάδα

που πήγαιναν στο Exeter για να παρακολουθήσουν το Master και για τις υψηλού επιπέδου εργασίες που σχεδίαζαν (το παλαιότερο πρόγραμμα του Δικτύου μας «Διαφυγές» έχει καταγωγή από μια τέτοια εργασία, που η Μαρία Λούρου, η Γιάννα Πιτούλη και η Χριστίνα Μουρατίδου έκαναν για το MA με τον John Somers).

Ο John Somers υπήρξε επίσης ιδρυτής (1996) και εκδότης του διεθνούς επιστημονικού περιοδικού *RiDE* (*Research in Drama Education*) μέχρι τη συνταξιοδότησή του. Από την πρώτη στιγμή της γνωριμίας μας, με ενθάρρυνε για τη δημιουργία του δικού μας περιοδικού *Εκπαίδευση & Θέατρο*, στο οποίο υπήρξε μέλος της πρώτης Επιστημονικής-Συμβουλευτικής Επιτροπής. Συχνά μου έλεγε: «Έρευνα... χρειαζόμαστε δυνατή έρευνα... με στοιχεία... για να πείσουμε τους πολιτικούς για την τεράστια αξία που έχει το θέατρο για την εκπαίδευση».

Ο John Somers υπήρξε πολυσχιδής, πολυπράγμων, ταξιδευτής, γλεντζές, δάσκαλος, εφευρετικός και καινοτόμος (όλοι τον θυμούνται να μπαίνει στα σεμινάρια με το αγαπημένο του «κουτί παπουτσιών» –αυτό που αποδόθηκε ως compound stimulus ή «πακέτο εξερεύνησης»–, από το οποίο έβγαζε τα ποιο απίθανα αντικείμενα για να δώσει ερεθίσματα ώστε να μπορούμε, όπως έλεγε, σε κόσμους φανταστικούς και να ξεκινήσει ένα νέο μάθημα θεάτρου¹).

Υπήρξε για το Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση (ΠΔΘΕ) από τους πρώτους και πιο επιδραστικούς δασκάλους και εμπνευστές. Τιμή μας που δέχτηκε να είναι το πρώτο επίτιμο μέλος του ΠΔΘΕ

Ο John Somers άνοιξε δρόμους σε πολλούς από μας. Ένας γενναιόδωρος δάσκαλος, φίλος. Είναι μεγάλη χαρά για μένα που τον γνώρισα.

Νίκος Γκόβας, Θεατροπαιδαγωγός,
Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην
Εκπαίδευση

Στα μέσα της δεκαετίας του 1990, η κ. Jadwiga Królikowska, ακαδημαϊκός και Σλέκτορας στο Πανεπιστήμιο της Βαρσοβίας, ξεκίνησε μια συνεργασία με τον John Somers, βλέποντας τις δυνατότητες του Δράματος ως μια μεθόδου που εφαρμόζεται για εκπαιδευτικούς σκοπούς, σε χώρους πρόληψης, αλλά και κοινωνικής αποκατάστασης. Η συνεργασία αυτή είχε ως αποτέλεσμα ετήσια θεατρικά εργαστήρια και επίσης την ευκαιρία συμμετοχής σε διεθνή συνέδρια θεάτρου για τους μαθητές. Επιπλέον, ορισμένοι από τους φοιτητές είχαν την ευκαιρία να επωφεληθούν από τις υποτροφίες Erasmus και να παρακολουθήσουν το πρόγραμμα MA Applied Drama στο Πανεπιστήμιο του Έξετερ υπό τη διεύθυνση του John Somers. Αξίζει να αναφέρουμε ότι η Πολωνία εκείνη την εποχή ήταν μια μετακομμουνιστική χώρα, εν μέσω έντονων κοινωνικοπολιτικών αλλαγών, τυπικά εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε κακή οικονομική κατάσταση. Κατανοώντας αυτή την πραγματικότητα και δείχνοντας μεγάλη ενσυναίσθηση, ο John διεξήγαγε πολλά εργαστήρια αψιλοκερδώς, μας βοήθησε να έχουμε εκπτώσεις στο κόστος συμμετοχής του συνεδρίου και βοήθησε να λάβουμε οικονομική υποστήριξη.

Από την αρχή, η συμμετοχή του John στην ανάπτυξη του Δράματος στην Πολωνία ξεπέρασε κατά πολύ μια τυπική συνεργασία μεταξύ δύο πανεπιστημίων. Οι απόφοιτοι των προγραμμάτων υποτροφιών και άλλοι συμμετέχοντες στα εργαστήρια του John το 2002 ίδρυσαν την πρώτη θεατρική ένωση στην Πολωνία με την ονομασία The Association of Drama Practitioners STOP-KLATKA. Με μεγάλη ουσιαστική και οργανωτική υποστήριξη από τον John, τα μέλη του συλλόγου πραγματοποίησαν θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τον εκφοβισμό, την πρόληψη της βίας, τα προβλήματα ψυχικής υγείας μεταξύ των εφήβων κ.ά. Υλοποίησαν προγράμματα σε εκπαιδευτικά ιδρύματα, στις φυλακές και σε σχολεία. Ταυτόχρονα, κατόπιν συμβουλής του John, τα μέλη του συλλόγου οικοδόμησαν και ενσωμάτωσαν στην ομάδα του Εκπαιδευτικού Δράματος μια μεγάλη κοινότητα θεατρικών επαγγελματιών στην Πολωνία, οργανώνοντας ανοιχτά εργαστήρια για τη μέθοδο και τη διοργάνωση συνεδρίων.

Αυτή τη στιγμή, η μέθοδος του θεάτρου για την κοινότητα είναι πολύ γνωστή στην Πολωνία, συνδέεται με τον John Somers και ασκείται από εμπυχωτές από την Κρακοβία, τη Βαρσοβία και το Γκντανσκ – από τη θάλασσα μέχρι τα βουνά.

Σκεπτόμενοι την κληρονομιά του John, πιστεύουμε ότι ένα από τα σημαντικά πράγματα που μας άφησε (που στις μέρες μας φαίνεται ιδιαίτερα σημαντικό) είναι η πεποίθηση ότι μπορούμε να συνεργαστούμε και να δημιουργήσουμε πράγματα παρά τις διαφορές μας. Οι άνθρωποι που έχουν βιώσει τη συνεργασία μαζί του βρίσκουν πάντα κάτι κοινό μεταξύ τους και το γεγονός ότι γνώρισαν τον John δεν είναι απλώς μια ανάμνηση, αλλά μια συγκεκριμένη αίσθηση μιας βαθιάς υπαρξιακής εμπειρίας.

**Maria Depta, Alicja Jaskulska,
Aldona Żejmo-Kudelska,**
Ίδρυμα Drama Way για το Θέατρο και τον Πολιτισμό,
Βαρσοβία, Πολωνία

Ο John Somers: ένας ζεστός, φιλικός, ειλικρινής, σοφός συνοδοιπόρος του Δράματος...

Ο John Somers συνέβαλε στην ανάπτυξη των θεατρικών σπουδών στην Τουρκία προσφέροντας νέες προοπτικές και ήταν πάντα αγαπητός σε όσους συμμετείχαν στα εργαστήρια του.

Διεθνή συνέδρια από την Ένωση Σύγχρονου Δράματος (Çağdaş Drama Derneği) ξεκίνησαν να υλοποιούνται από το 1985 και είχαν ως στόχο την ενσωμάτωση των διεθνών εξελίξεων και των νέων προοπτικών στις Θεατρικές Σπουδές της χώρας. Από την άποψη αυτή, ειδικοί του πεδίου από διάφορες χώρες πραγματοποίησαν εργαστήρια σε αυτά τα διεθνή συνέδρια.

Ο John Somers στήριξε αυτά τα συνέδρια περισσότερες από μία φορές και ως μέλος της οικογένειας του Δράματος μετέφερε στους συμμετέχοντες όλη του τη σοφία. Ο John Somers στήριξε συνέδρια σε πόλεις όπως η Άγκυρα, το Κοτζάελι, η Κωνσταντινούπολη, η Αττάλεια και η Προύσα. Εισήγαγε ιδιαίτερα την τεχνική με τις κάρτες ρόλων, χρησιμοποιώντας λεπτομέρειες από την κοινωνία της Τουρκίας. Οι κάρτες ρόλων θεωρήθηκαν πολύ χρήσιμες από τους συμμετέχοντες στην Τουρκία και χρησιμοποιούνταν συχνά λόγω της δραματικής δομής που περιέχουν. Μάλιστα, εντάχθηκαν ως τεχνική με αυτό τον τίτλο στο πρόγραμμα σπουδών της Ένωσης Σύγχρονου Δράματος, αναγνωρισμένο από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας.

Ένα από τα βραβεία της Çağdaş Drama Derneği, που δίνονται σε πρωτοπόρους του θεάτρου σε ολόκληρο τον κόσμο, απονεμήθηκε στον John Somers για τη συμβολή του στην ανάπτυξη του δράματος στην Τουρκία.

Τα επόμενα χρόνια, ο John Somers συνέστησε το εφαρμοσμένο θέατρο σε ανθρώπους του θεάτρου στην Τουρκία και τους έδωσε τη δυνατότητα να αποκτήσουν μια ολοκλήρου προοπτική. Με απλότητα μετέφερε στους θεατρικούς φίλους του πώς να συλλογίζονται, να δημιουργούν μια ιστορία, να χρησιμοποιούν προσωπικές εμπειρίες για να κατανοούν και να αναλύουν τον χαρακτήρα και να ενώνουν το Θέατρο και το Δράμα με οργανικό τρόπο. Ανεξάρτητα από την ημερομηνία ή την πόλη που υλοποιούσε τα εργαστήριά του ο John Somers, αυτά τα εργαστήρια είχαν ένα κοινό χαρακτηριστικό. Ως εμπυχωτής είχε το χαμογελαστό του πρόσωπο, την ατελείωτη ενέργεια, την υπομονή και τη σοφία του... Είχα προσωπικά την ευκαιρία να επικοινωνήσω μαζί του στα εργαστήριά του, άλλοτε ως συμμετέχων, άλλοτε ως μεταφραστής και άλλοτε ως υπεύθυνος για την οργάνωση. Όποιο ρόλο και αν είχα, μαζί του μάθαινα πολλά κάθε φορά.

Οι συνομιλίες μεταξύ εργαστηρίων, η ανατροφοδότησή του έπειτα από κάθε οργάνωση και η πολύ προσεγμένα σχεδιασμένη δουλειά του είχαν ως αποτέλεσμα την κατάλληλη ανάπτυξη και την κατανόηση του δράματος στη χώρα.

Δεν θα ξεχάσω ποτέ τη φράση που είπε όταν δίδασκε σε ένα από τα εργαστήριά του: «Ο δάσκαλος θεάτρου πρέπει να είναι και καλός αφηγητής». Θα προσπαθήσουμε να πούμε καλά την ιστορία σας. Χαίρομαι που ήσουν εκεί, χαίρομαι που είσαι ακόμα εδώ, John Somers...

Zeki Özen, Αναπληρωτής Καθηγητής,

Πανεπιστήμιο της Άγκυρας, Τουρκία και εκ μέρους του Συλλόγου Σύγχρονου Δράματος

Σημείωση

1. Στο παρόν τεύχος του περιοδικού αναδημοσιεύεται ένα παλαιότερο άρθρο του John Somers για το πακέτο εξερεύνησης και τη χρήση του στα θεατροπαιδαγωγικά εργαστήρια. Βλ. σ. 70-79. Για την πρωτότυπη έκδοση του άρθρου, βλ. Somers, J. (2008). Αφήγηση, εκπαιδευτικό δράμα και πακέτο εξερεύνησης (μτφρ Ν. Χολέβα). *Εκπαίδευση & Θέατρο* τ. 9, 117-128.

Η **Ειρήνη Μαρνά** είναι νηπιαγωγός, θεατροπαιδαγωγός, εμπυχωτήτρια και εκπαιδύτρια ενηλίκων. Έχει πτυχίο από την Παιδαγωγική Σχολή του Τμήματος Νηπιαγωγών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (1995-1999) και μεταπτυχιακές σπουδές στο Ηνωμένο Βασίλειο, University of Exeter (2000-2001), MA in Applied Drama και στη Γαλλία, Universite de la Sorbonne Nouvelle-Paris III DEA, Etudes Théâtrales (2003-2004). Έχει σχεδιάσει εκπαιδευτικά προγράμματα σε συνεργασία με το Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση («Κί αν ήσουν εσύ», «Χωρίς Πατρόν», I-TAP-PD κ.ά.). Έχει συμμετάσχει από το 2020 έως και 2024 ως επιμορφώτρια στο έργο «Σχολεία για όλους-Συμπερίληψη παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία», με φορείς υλοποίησης το Ευρωπαϊκό Κέντρο Wergeland, που τελεί υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων και το ΙΕΠ. Είναι πιστοποιημένη εκπαιδύτρια ενηλίκων. Από το 2007 είναι μόνιμη εκπαιδευτικός κλάδου ΠΕ60 νηπιαγωγών και από 1/9/2023 έως και σήμερα υπηρετεί με απόσπαση στο Τμήμα Θεάτρου της Σχολής Καλών Τεχνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και εποπτεύει τις πρακτικές και τις εργαστηριακές ασκήσεις των φοιτητών.